

19. Vijf maal de vraag

Filosofisch Café

“Wat & hoe” – de kracht van de herhaling

Uit de retorica is bekend dat herhaling van dezelfde vraag heel effectief kan zijn. Door te vragen te herhalen wordt duidelijk wat de crux is: waar draait het hier nou om? Hetzelfde geldt voor het socratisch gesprek: ook daar kan het nodig zijn een vraag te herhalen om het antwoord dat in eerste instantie is gegeven nader te onderzoeken. Je zou zelfs kunnen stellen dat het socratisch gesprek niks anders is dan het steeds weer herhalen van dezelfde vraag.

In een boekje over kwaliteitszorg las ik, dat lang voordat de ingewikkelde kwaliteitszorg-systemen hun intree deden, Japanse werknemers werd geleerd om als er een probleem was, 5 x de vraag te stellen: ‘en waarom is dat zo?’. De achterliggende gedachte was, dat als je dat deed, na de 5^e stap wist wat je het beste kon doen om het probleem op te lossen, en wel op zo’n manier dat het niet snel zou terugkeren. Ik vond dat een mooi verhaal.

In de ‘clean language approach’ behoort het tot de vuistregels om in een gesprek datgene wat de ander heeft gezegd zo precies mogelijk, met zo weinig mogelijk eigen interpretatie te herhalen en vervolgens verder te onderzoeken.

Deze drie benaderingen heb ik in het volgende werkmodel gecombineerd.

Kies een thema of kwestie.

Een deelnemer krijgt de beurt en beantwoordt 5 x achter elkaar dezelfde vraag. Het werkt als degene zich uitgedaagd voelt om steeds dieper te graven, zijn beelden en rechtvaardigingen te laten zien.

Er zijn verschillende vragen die zich hiervoor lenen. Hierna beschrijven we er die:

- wat is ...?
- hoe ...?
- waartoe ...?

5 x wat is

- 1) wat is dat, democratie? – respect voor ieders mening
- 2) wat is dat, respect voor ieders mening? – ieders mening heeft evenveel gewicht
- 3) wat is dat, ieders mening heeft evenveel gewicht? – ieders mening weegt even zwaar in de afweging
- 4) wat is dat, ieders mening weegt even zwaar in de afweging? – de juistheid van ieders mening wordt onderzocht
- 5) wat is dat, de juistheid van ieders mening wordt onderzocht? – door dialoog, debat en discussie ontstaat inzicht in de juistheid van ieders mening.

Reflectie op dit voorbeeld:

- de voorbeeldgever is tevreden – wat bij stap 5 staat is inderdaad zoals hij er echt over denkt
- de anderen zijn verbaasd over het antwoord op de eerste vraag. Zij zouden daar en heel ander antwoord hebbengegeven, bijv. democratie is dat mensen als groep zichzelf kunnen besturen. Het is evident dat het vervolg er dan heel anders uitziet.

5 x hoe ...

- 1) hoe neem je een rechtvaardig besluit? – door na te gaan of niemand gefundeerde bezwaren heeft
- 2) hoe doe je dat, nagaan of niemand gefundeerde bezwaren heeft? – door te vragen of niemand tegen is
- 3) hoe doe je dat, vragen of niemand tegen is? – door te vragen ‘ben je er tegen?’
- 4) hoe doe je dat, vragen ‘ben je er tegen?’ – door plenair te vragen ‘wie is er tegen?’
- 5) hoe doe je dat, plenair vragen ‘wie is er tegen?’ – door iedereen aan te kijken en dan te vragen ‘wie is er tegen?’.

Reflectie:

- de hoe-vraag dwingt de deelnemer tot een precisering en operationalisering van zijn eerste antwoord. Op het eerste gezicht lijkt dat niet tot een dieper inzicht te leiden. Maar gaandeweg wordt zowel de deelnemer als de anderen wel steeds duidelijker hoe het het ‘hoe’ in zijn werk gaat en komen ook de verborgen aannamen aan het licht. Op dat moment begint het zelfonderzoek
- ook hier de beantwoording van de eerste vraag cruciaal. De volgende stappen zijn een uitwerking.

5 x waartoe ...

- 1) waartoe dient democratie? – om mensen een keuze te geven om te beslissen
- 2) waartoe dient dat, mensen een keuze geven om te beslissen? – om erachter te komen wat de mensen willen
- 3) waartoe dient dat, erachter komen wat de mensen willen? – om zo een besluit te kunnen nemen
- 4) waartoe dient dat, zo een te besluit te kunnen nemen? – om zo goed te kunnen regeren
- 5) waartoe dient dat, zo goed te kunnen regeren? – om mensen tevreden te houden.

Reflectie:

- het gevaar is in cirkeltjes te gaan draaien; de oproep is om in elke ronde dieper te graven, en niet alleen andere woorden te kiezen of terug te grijpen op eerdere antwoorden
- een variant is de waarom-vraag.

Variant

Een variant is om de beantwoording te laten plaats vinden in de vorm van een estafette: 1 beantwoordt de vraag in de 1e ronde, de volgende denkt door op dit antwoord en beantwoordt de vraag in 2e ronde, enz. Ook dat leidt tot interessante inzichten die aanleiding geven tot een vervolg-gesprek.

Vervolg

Nadat twee of drie deelnemers één zo’n vraag 5 x hebben beantwoord is er voldoende materiaal verzameld om samen te bepalen wat nu de kwestie is die in het vervolggesprek verder moet worden onderzocht. Voor dat gesprek zijn allerlei werkvormen beschikbaar.

Pieter Mostert, februari ‘07

[gebaseerd op een oefening tijdens het filosofisch café in Den Haag]